

EDEBİN NE OLDUĞUNU İSTANBUL'DA ANLADIM

Yolculuk iyidir. Başka coğrafyalar görmekle kalmaz, başka insanlarla ve hikâyelerle de karşılaşsınız. Hatta bu yeni karşılaşmalar size, geldiğiniz yere dair çok şey anlatır. Halil Barcena ile buluşmamızın böyle bir anlamı vardı.

MUHSİN ÖZTÜRK - NESRİN KARAVAR / Barcelona

Düz bir alanda kurulduğundan her yere bisikletle gidilebilen Barcelona'da bir kültür merkezinin üst katında buluşuyoruz. İsmail Ankaravi Semineri'ndeyiz. Ankaravi, Mevlevi ekolünün Şeyh Galip gibi büyük şarih ve postnişinlerinden biri. Zaman zaman ney üfleyen, müzisyen arkadaşlarıyla ilahiler seslendiren, hemen yanına koyduğu kitaptan bölümler okuyan ve okuduklarını izah eden, yani semineri veren kişi İspanyol asıllı Halil Barcena. Kaç sefer buluşmamıza rağmen o kadar Halil ki artık ilk ismini sormak aklımıza bile gelmiyor. Onun ismini ilk kez, Türkçe ilahiler çıkartan bir İspanyol müzik grubunun lideri olarak duyuyoruz daha Barcelona'ya gelmeden önce. Albümünde diğer enstrümanları kullananlar da İspanyol (ya da Katalan) kökenli Müslümanlar. Bu başlı başına ilginçti ancak haftada Barcelona'nın göbeğinde bir Mevlevi ayinine katılmak yoktu. Türkiye Halil Barcena'yı ne zaman tanıır, insanlar onun Barcelona'daki hikâyesine ne zaman dikkat kesilir bilinmez ama ortada efsunlu olduğu kadar gerçek bir hayat, çatlak toprakta kendine yol bulmuş duru bir ses vardı.

Barcena'nın hayatı farklı sebeplerden dolayı üç şehir üzerine kurulmuş. İspanya'nın kuzeyine denk gelen Kantabria doğumlu ama 30 yıldır yaşadığı Barcelona için "Beni yetiştiren şehir" diyor. Katalan kültürü onun için dünyaya açılan kapı olmuş. İkinci şehir ise Şam: "İlginç ama tüm hayatıma anlam katan, Mevlânâ Hazretleri'ni gerçekten tanıdığım yer Şam şehridir. Şam, benim için bir eğitim şehri oldu. Her akşam İbn Arabî'nin makamın-

Sık sık dağa kaçırım!

Halil Barcena için doğada olmak Allah'la baş başa olmak gibi bir şey. Yani dağlar ve ovalar, Kur'an'daki 'Allah'ın işaretleri' ayetini tecrübe edebileceğimiz en iyi mekânlardır. Bu yüzden sık sık şehrin yapaylığından kaçıp dağa sığınır, halvete girer, uzun yürüyüşler yapar. "Dağlarda geceleri geçirmek çok özel. Doğa kutsal bir kitap gibi. Kur'an gibi okuyup üzerinden tefekkür etmeyi öğrenmek gerek." Onun için spor, spordan da öte bir şey. Bazı spor dalları insanın sınırlarını aşmasını sağlar: "Spor aslında her zaman bir halvete geçiştir. İnsanın kendiyi baş başa kılmasıdır. Araçça kökenli olan 'riyazet' kelimesi sufi dilinde halvet, zikir gibi durumlarda kullanılır. Modern dilde ise 'spor yapmak' ile aynı anlama gelir. Bisiklet, maraton, koşu yarışları, dağa tırmanmak gibi spor dallarıyla uğraşıyorum. Ve tam bir rugby hayranıyım. Rugby oyuncularını pehlivanlar gibi centilmendirler aslında. Ve elbette ki büyük bir Barca taraftarıyım." Ayrıca yağlı güreşle ve Zurhane (bir tür salon güreşi) sporuyla da ilgilendiğini ifade ediyor Barcena.

da Araçça dersleri çalışırdım. Bu yüzden şu anda Suriye'de ve özellikle Şam'da olanlar büyük bir üzüntü benim için." diyor. Sohbeta sık sık İstanbul'un bazı semtleri ve ortak simalar karışıyor. Onun hayatındaki üçüncü şehir, tahmin ettiğiniz gibi İstanbul: "Benim için başka bir şey, başka bir dünya İstanbul. İstanbul'u tanımakla hayatımda ileriye doğru çok önemli bir adım atmış oldum. İslam'ın sadece Arap dünyası ve Araçça üzerine kurulu olmadığını İstanbul'da gördüm ve anladım. Arap şehirlerinden çok daha farklı şeylere sahipti. İtiraf etmeliyim ki İslam'ın Türk yaşayış biçimi beni hayran bıraktı. Edebin ne olduğunu ve ne anlama geldiğini İstanbul'da anladım. Büyük konuşabiliyorum ki bir insan İstanbul'da güzelliğe ve İslam'ın inceliğine dokunabilir."

O geniş salondaki ilk karşılaşmamızda, biraz kenarda, mesafeli ve izleyici gibi durmamızı yadırgadığını hissediyoruz. "Türkiye'den gelenlere özel önem verir her zaman." diyor yakındaki biri. Bizi geçerken uğrayan kişiler olarak görmüyor, uzak diyardan gelen yakın akrabalar gibi karşılıyor. Eski bir gazeteci ve İspanya'nın genel konularıyla da ilgili. Çeyrek asır önce Müslümanlığı seçmiş. İş orada kalmamış. Bugün Halil Barcena, İspanya'nın ünlü gazetelerinde röportajları çıkan, kitapları tavsiye edilen, Barcelona'nın en seçkin mekânlarında konserler veren bir entelektüel aynı zamanda. İslamsız sufizm anlayışının en güçlü olduğu İspanya'da tasavvufun gerçek kaynaklarına vurgu yapıyor, Kur'an'la ve Peygamber'le ilişkisini anlatıyor. Bu pek kolay olmasa bile...

Gazeteler ve politikacılar sadece eko-

► Halil Barcena

nomik ve siyasi krize yoğunlaşmışken o ikinci ama daha önemli bir krize dikkat çekiyor: "Benim için çok daha önemli olan, Avrupa'nın içinde olduğu ahlak ve maneviyat krizi. Geleneksel kültürü bugüne taşıyan Katolikliğin etkisi gün geçtikçe kayboluyor. Sosyalizm gibi geleneksel ideolojiler de etkisini yitirdi. Şimdiki nesilde hiçbir şey yok. Bir amaç yok, ideoloji yok, din yok, gelenek yok, eğitim yok. Bu amaçsızlık da boş insanlar ortaya çıkarıyor."

Öte yandan manevi bir arayış da vardır. Katolikliğe devam etseler de etmeseler de

artarak devam eden bir arayıştır bu. Ama konu İslam olduğunda farklılaşır. İslam'a karşı tarihten gelen bir önyargı vardır zaten. Madrid'deki patlamalar, 11 Eylül, El Kaide ve bütün bu olayları medyanın sunuş biçimi bu tarihin üstüne tuz biber eker. Ruhsal çöküşle birlikte Uzakdoğu'ya kadar uzanan arayışta İslam'a karşı bir mesafe korunurken sufizme yoğun ilgi vardır. "Sen İslam'ı, Kur'an'ı bırak, bize sufizmi anlat" dediklerini aktarıyor Halil Barcena. Ayrıca sosyetik bir bayan grubuna sufizm ile ilgili konuşma yapması

için kendisine gelen teklifi geri çevirmiş. Bu, tasavvufun Budizm gibi algılanmasına karşı duyduğu tepkinin bir göstergesi: "Hâlbuki tasavvuf İslam'ın kalbi. Bize gelenler de belli bir düşünce ve yargıyla geliyor. Biz de kırmadan müzik, dans, şiir, aşk ve terapiyle onlara asıl kaynağın Kur'an ve Peygamber olduğunu yavaş yavaş anlatmaya çalışıyoruz."

Osmanlı tasavvufu izindeyim

Kendini Osmanlı tasavvufu içinde gören Barcena için İspanya'da Müslümanlığı bu önyargılara takılmadan anlatmak uzun ince bir yol gibi. Onun yaptığı, üst perdeden büyük sözler etmek yerine, bir yerde iğneyle kuyu kazımak. Tasavvuf öğretisinin ritüelleri ve esaslarıyla İslam'ın bir parçası olduğunu göstermek ama bunları yaparken korkulara toslamayan bir üslup tutturmak pek kolay değildir: "Sufizmden tasavvufu ayırmak büyük bir entelektüel cehalet olur. Tasavvuf İslamsız olamaz. Aynı zamanda İslam'ı da tasavvufun ağırlığı olmadan tam olarak anlayabilir miyiz bilemiyorum. Gerçek tasavvufun temel kaynağı Kur'an ve sünnettir. Bu yorumların bazen şahsi olarak yapıldığı da gerçektir. Tasavvufta duygular yazılı kurallardan daha önemli yer tutar ki bu yazılı kuralların önemsenmediği ve var olmadığı anlamına kesinlikle gelmez."

Aynı zamanda Barcelona Sufi Enstitüsü'nün kurucusu olan Halil Barcena'nın müzik grubunun adı Uşhag. Albümde neyi Halil Barcena, rebabı Leili Castella, udu Naci Domenech, def ve kudümü de Laura İlanes çalıyor. Barcelona'da Müslüman İspanyollardan müteşekkil grubu canlı izliyoruz ve piyanist Leili Castella'nın rebap yorumuna hayran kalıyoruz. Uşhag ismi Mevlânâ'nın 'Benim yolum aşktır' rubaisinden gelmekteymiş. "Bu dizeleri biz tasavvufun İslam'ın yolu olduğunu bilerek okuyoruz. Aşk derken Allah'ın aşkı olduğunu biliyoruz. Buradakiler ise bu rubaiyi anlamıyor, başka türlü yorumluyor." diye de dertleniyor Halil Barcena.

Uşhag'ın müzik albümünde yer alan Türkçe ilahiler için "CD'mizin en güzel parçaları ve estetik sanat açısından Osmanlı tasavvufunun müzik alanında en güzel örneklerinden." diyor. Osmanlı tasavvufunun İslami sanat alanındaki örneklerinin müzikle sınırlı olmadığını hatırlatıyor. Büyük bestekârlar kadar büyük hattatların Osmanlı tasavvufunun bir meyvesi olduğunu ifade ediyor. "Kur'an Mekke'de tamamlandı, Kahire'de okundu ve İstanbul'da yazıldı." sözünü hatırlatıyor.

Halil Barcena, yer yer Osmanlı Mev-

levliğini ve sufizmini kendine yol edindiğini ifade ediyor. Türkçe, Osmanlı tasavvufunun dili ona göre. Bu anlamda tasavvuf ritüellerine, eserlerine sadece Türkiye sınırlarında değil, Osmanlı coğrafyasının önemli merkezlerinde bugün bile rastlamak mümkün. Yani İstanbul'da icra olunan Türkçe bir ilahi Osmanlı'dan dolayı Şam'da da, Kahire'de de icra olunmuş ve yaygınlık kazanmıştır. Mesela, tasavvuf kültürünün içinden süzülen bir ilahi, İtri'nin bazı besteleri İslam coğrafyasının her yerinde karşılık bulabilmiştir. "Bir düşünce var. Hat, ney, ebru meselesi değil; ta Malezya'ya kadar gitmiş. Osman-

lı sufizminin entelektüel tarafı var. İslam düşüncesi sadece İbn Arabi ya da İranlılar demek değil. Türk Osmanlı tasavvufunda çok büyük İbn Arabi'ler var. Yavaş yavaş keşfetmek gerekir. İsimleri, şunlar bunlar demeye gerek yok."

Barcelona'da İsmail Ankaravi!

Kendisinden Osmanlı tasavvufunu biraz açmasını istiyoruz. Ona göre İslam'ın bir yansıması olan tasavvuf ya da İslam sufizminin birçok farklı yüzü var. İlk grupta olanlar loncalar veya tarikatlardır ki Nakşibendi, Şazeliye gibi genel biraz daha kuralcı ve kanaatkâr özellikleriyle

dikkat çeker. Barçena, ikinci bölümde İbn Arabi'ye değinerek Osmanlı tasavvufunu daha çok sema ayiniyle evrensellik kazanan Mevleviliğe dayandırıyor: "Osmanlı tasavvufu daha çok Mevlânâ Hazretleri kaynaklı olarak ilim, estetik, tanıma ve sanat kaynaklıdır. Bu iki özelliğe bir de Osmanlı tasavvuf ruhuna işlemiş Türk köylerinin oluşturduğu Anadolu etkisini ve bu sufizmin manevi irsi etkilerini eklemek gerekir."

Halil Barçena'nın 17. yüzyılın önemli bir mutasavvıfı ve entelektüel İsmail Ankaravi ile tanışması 1996'da Kuala Lumpur'da Bilal Kuşpınar'ın Farsça, Arapça ve İngilizce olarak hazırladığı kitabı aracılığıyla olmuş. Ankaravi, 21 yıl boyunca Galata Mevlevihanesi'nde dedelik yapmış, dergâh mutfağını yönetmiş, insani ve entelektüel yönleriyle öne çıkmış biridir. "Benim için iki kişi önemli. İsmail Dede ve Şeyh Galip... İkisi de Galata Mevlevihanesi'nde bulundu. Onlar için Mevleviliği en iyi yorumlayanlar, Mevlânâ okyanusunun en iyi kaptanları da diyebilirim." diyor.

Sahih kaynaklara dayanan ve sade bir dille tasavvuf tarihini anlattığı Sufizm kitabı İspanya'da ilgi odağında. Ağır bir dille yazılmış ya da sufizmin kaynaklarını tahrif eden kitapların arasından sıyrılıyor. Yakında İspanya'da yayımlanacak olan "Sufizmin İncileri" kitabı çoktan Güney Amerika'da piyasaya çıkmış bile. Kitaplardan söz etmişken, Barçena'nın Fethullah Gülen'in İspanyolcaya çevrilen eserlerini okuduğunu, hatta katıldığı bir seminerde Gülen'i yaşayan en büyük entelektüellerden biri olarak dile getirdiğini hatırlatalım. "Mevlânâ gibi günümüzden yüz yıllar önce yaşamış büyük âlimlerden bahsediyoruz ama günümüzde de yaşayan Gülen gibi büyük âlimler de var." ifadesi ona ait.

İslam'ı bir tür ideoloji gibi görmeyi, bir Marksistin Filistin davasına destek vermesi gibi İslam'ı da sadece siyasal bir duruş olarak yorumlamayı eleştiriyor. Barçena'ya göre, tanımak, düşünmek, tefekkür etmek lazımdır ve önemlidir: "Eğer okunup tefekkür edilmese kişi ideolojide kalıyor, derinleşmiyor. Mevlânâ Hazretleri'ni tanımanın meyvesi aşktır. Ağacın meyve vermesi de zaman alır, sabır gerektirir."

Halil Barçena, kitaplarla iç içe, ama anlattıkları sadece kitapların değil, tecrübe edilmiş bir hayatın ifadesi. Batı'dan Doğu'ya, Doğu'dan Batı'ya uzanan, derişane bir hayatın...

Bizim görevimiz İslâm'ın güzelliğini göstermek

Batı dünyasının birçok açıdan yaşadığı büyük manevi boşluk, Hıristiyan geleneğinin prestij kaybı çok açık bir şekilde görülüyor. Bazıları Batı'nın yorgunluğundan bahsediyor. Batı uygarlığı halkını manen doyuracak güçten yoksun ve tükenmiş durumda. Batı'dan yükselen birçok ses bize insanın sadece eklemekle doymadığını gösteriyor. İnsanoğlunun, temelde manevi bir gıdaya ve sağlıklı bir kültüre ihtiyacı var. Bu durum Batılı insanı diğer dinlere yöneltti. 11 Eylül gibi olaylar İslam'a karşı korkuyu kıskırtsa bile tasavvuf geleneği, edebiyatı ve müziği ilgi odağında şimdi. Maalesef hâlâ Batı'da İslam'ın insanlık üzerinde olumlu bir etkisi olacağına dair düşünceleri fazla kabul görmüyor. Bu noktada bizim üzerimize düşen görev İslam'ın derinliğini ve güzelliğini göstermek, bunu da iki şekilde yapmak. Birincisi, öz İslam geleneğini derinliğiyle tanıma. İkincisi de İslam'ı kendimizde yaşamak, yani hâl dili ile göstermek. Hatırlamalıyız ki insanları fikirler değil, yaşamak etkiler ve harekete geçirir.

► İspanyol asıllı Müslümanların kurduğu Uşhag grubu. H. Barçena, Leili Castella, Naci Domenech.

"Tasavvuf kültürü ve sanatı İslam'a ait olamaz" diyorlar

Batı'da özellikle son yıllarda İslamsız bir tasavvuf anlayışı üretiliyor. Tasavvuf, İslam ve oluşturduğu gelenekleri dışında kendi başına oluşmuş bir mistisizm gibi tanıtılıyor. Aslında bu strateji yeni üretilmiş bir strateji değil. 19. yüzyılda bazı oryantalist entelektüeller de aynı şeyi yapmak için çabaladılar. Bu oryantalistler bu kadar bilgi ve estetiğin İslam'da asla yer almayacağına inanıyorlardı. Çoğumuzun bildiği gibi bugün İslam birçok Batılıyı korkutuyor ama aynı zamanda tasavvufun derinliği ve güzelliğiyle cezbediyor. Bu yüzden hoşlarına giden şeyi alıp diğerlerini görmezden gelmeye çalışıyorlar. Benim için ise böyle bir şey tam bir trajedi ve tolere edilemeyecek bir şey. İspanya'nın çeşitli bölgelerindeki seminerlerimde, yazılarımda sürekli tekrar ettiğim gibi tasavvuf İslam'ın kalbidir, İslam da tasavvufun kalbidir. Ve hiçbir şey kalpsiz yaşayamaz. Aynı zamanda İslam'ın da genel olarak günlük geleneksel yasayış tarzında tasavvufa ihtiyacı vardır.

e-mail: m.ozturk@aksiyon.com.tr